

ZAKON O ARBITRAŽI

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1

Ovim zakonom uređuje se arbitraža, priznanje i izvršenje arbitražnih odluka, kao i nadležnost i postupanje sudova u vezi sa arbitražom.

Arbitraža

Član 2

Arbitraža podrazumijeva sprovođenje arbitražnog postupka pred arbitražnim tribunalom radi rješavanja spora u kojem su stranke fizička lica sa prebivalištem ili uobičajenim boravištem u Crnoj Gori, odnosno pravna lica koja su osnovana po pravu Crne Gore (unutrašnja arbitraža), kao i spora sa elementom inostranosti u kojem je jedna od stranaka fizičko lice sa prebivalištem ili uobičajenim boravištem u drugoj državi odnosno pravno lice koje je osnovano po stranom pravu i čije je sjedište u drugoj državi (međunarodna arbitraža).

Pravno lice u smislu stava 1 ovog člana je državni organ, organ državne uprave, drugo pravno lice koje vrši javna ovlašćenja, organ lokalne samouprave, privredno društvo, javno preduzeće, javna ustanova, nevladina organizacija, investicioni ili drugi fond, kao i drugo udruženje ili organizacija koje u okviru svog poslovanja stalno ili povremeno ostvaruje ili pribavlja sredstva i njima raspolaže.

Pod uobičajenim boravištem iz stava 1 ovog člana podrazumijeva se uobičajeno boravište u smislu zakona kojim se uređuje međunarodno privatno pravo.

Primjena zakona

Član 3

Arbitraža se sprovodi u skladu sa ovim zakonom, ako posebnim zakonom nije drukčije propisano.

Arbitraža se ne može sprovoditi kad je drugim zakonom propisano da se pojedini sporovi ne mogu rješavati arbitražom.

Definicije

Član 4

Arbitražni tribunal može činiti jedan arbitar (arbitar pojedinac) ili više arbitara (arbitražno vijeće).

Arbitar je pojedinac ili član, odnosno predsjednik vijeća arbitražnog tribunala.

Rad arbitražnog tribunala može da organizuje i obezbjeđuje arbitražna institucija kojoj su ti poslovi utvđeni propisom ili je za vršenje tih poslova registrovana.

Područje sudske intervencije

Član 5

Sudovi u vezi arbitraže mogu preduzimati samo one radnje koje su propisane ovim zakonom.

Nadležni sud za određena pitanja arbitražne pomoći

Član 6

Kad je ovim zakonom propisana sudska nadležnost za odlučivanje o imenovanju arbitara, o prigovoru nenadležnosti arbitražnog tribunala, dostavljanje odluke, odlučivanje o tužbi za poništaj arbitražne odluke i o zahtjevu za priznanje strane arbitražne odluke ili privremene mjere, nadležan je Privredni sud Crne Gore.

Kad je ovim zakonom propisano da pravnu pomoć u izvođenju dokaza i dostavljanju strane arbitražne odluke pruža sud, nadležan je sud koji je stvarno nadležan za pružanje zatražene pravne pomoći, a mjesno je nadležan sud na čijem području treba preduzeti određenu radnju.

Odricanje prava na prigovor

Član 7

Ako stranka, koja zna ili je morala znati da se određena odredba ovog zakona od čije primjene stranke mogu odustati ne poštuje ili da određeni uslov iz sporazuma o arbitraži nije ispunjen, nastavi da učestvuje u arbitraži i bez odlaganja ne izjavi prigovor zbog nepoštovanja odredbe zakona ili neispunjenja uslova iz sporazuma o arbitraži ili prigovor ne izjavi u predviđenom roku, gubi pravo na prigovor u kojem se poziva na te razloge.

Prijem pismena

Član 8

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, smatra se da je pismeno dostavljeno onog dana kad bude predato stranci na poštansku adresu na kojoj redovno prima poštu ili drugom licu ovlašćenom za prijem pismena (u daljem tekstu: adresat).

Ako adresat nije izričito odredio poštansku adresu ili se adresa ne može utvrditi iz okolnosti slučaja, poštanska adresa je adresa sjedišta, prebivališta odnosno uobičajenog boravišta ili adresa navedena u ugovoru iz člana 9 stav 2 ovog zakona ili u sporazumu o arbitraži.

Ako nijedno od mjesta iz stava 2 ovoga člana nije poznato, smatra se da su pismena dostavljena onog dana kad bude pokušana njihova predaja adresatu na posljednju poznatu poštansku adresu, pod uslovom da su bila uredno predata preporučenim pismom uz povratnicu ili na drugi način kojim se može potvrditi da je predaja bila pokušana.

Smatra se da je predaja izvršena i u slučaju kad adresat kome se dostava vrši u skladu sa st. 1 i 3 ovog člana, odbije da primi pismo.

Odredba stava 1 ovog člana, ne primjenjuje se na pismena koja se dostavljaju u postupku pred sudom.

II. SPORAZUM O ARBITRAŽI

Pojam i forma sporazuma

Član 9

Sporazum o arbitraži je sporazum kojim stranke predviđaju rješavanje putem arbitraže svih ili određenih sporova koji su među njima nastali ili bi mogli nastati iz određenog ugovornog ili vanugovornog pravnog odnosa.

Sporazum o arbitraži može biti zaključen kao poseban sporazum ili u obliku arbitražne klauzule kao sastavni dio ugovora između stranaka o međusobnom pravnom poslu.

Sporazum o arbitraži mora biti zaključen u pisanom obliku.

Sporazum o arbitraži je zaključen u pisanom obliku, ako:

1) je sadržan u ispravama koje su stranke potpisale ili je zaključen razmjenom poruka putem sredstava komunikacije, koja omogućavaju pisani dokaz o sporazumu stranaka, bez obzira da li su te poruke stranke potpisale;

2) nakon usmeno zaključenog sporazuma o arbitraži jedna stranka uputi drugoj pisano obavještenje u kojem se poziva na prethodno zaključen usmeni sporazum, a druga stranka blagovremeno ne prigovori sadržaju primljenog obavještenja, što se prema poslovnim običajima smatra prihvatom ponude;

3) se stranke u pisanom ugovoru pozovu na drugu ispravu koja sadrži sporazum o arbitraži (opšti uslovi poslovanja, opšti uslovi za zaključenje pravnog posla, tekst drugog ugovora i sl.) ukoliko je cilj tog pozivanja da sporazum o arbitraži postane sastavni dio osnovnog ugovora;

4) se u teretnici izričito poziva na arbitražnu klauzulu u brodarskom ugovoru;

5) tužilac pisanim putem pokrene arbitražni postupak, a tuženi izričito prihvati arbitražu i sa tim se saglasi u pisanoj formi ili u izjavi datoj na ročištu na zapisnik ili uzme učešće u arbitražnom postupku i do upuštanja u raspravljanje o predmetu spora ne istakne prigovor da ne postoji sporazum o arbitraži, odnosno ne ospori nadležnost arbitražnog tribunala.

Odnos sporazuma o arbitraži i tužbe podnesene sudu

Član 10

Ako su stranke za rješavanje određenog spora ugovorile arbitražu, sud kojem je podnesena tužba u istom sporu između istih stranaka, na prigovor stranke, oglasiće se nenadležnim, ukinuće sprovedene radnje u postupku i odbaciti tužbu, osim ako nađe da sporazum o arbitraži nije punovažan, da je prestao da važi ili da se ne može izvršiti.

Prigovor iz stava 1 ovog člana, stranka može da podnese, najkasnije u odgovoru na tužbu.

Sporazum o arbitraži i privremene mjere suda

Član 11

Nije u suprotnosti sa sporazumom o arbitraži da stranka prije pokretanja arbitražnog postupka ili u toku tog postupka podnese sudu zahtjev za donošenje privremene mjere i da sud odredi privremenu mjeru.

III. SASTAV ARBITRAŽNOG TRIBUNALA

Broj arbitara

Član 12

Broj arbitara arbitražnog tribunala određuju stranke.

Ako je sporazumom o arbitraži predviđeno više arbitara, njihov broj mora biti neparan.

Ako stranke same ne odrede broj arbitara, arbitražni tribunal čine tri arbitra.

Imenovanje arbitara

Član 13

Arbitar može biti svako fizičko lice koje je poslovno sposobno, bez obzira na državljanstvo.

Stranke se mogu sporazumjeti o postupku imenovanja arbitara, a ako se ne sporazumiju, arbitri se imenuju u skladu sa ovim zakonom.

Ako spor treba da riješi arbitar pojedinac, njega sporazumno imenuju stranke, u roku od 30 dana od dana kad jedna stranka pozove drugu stranku da zajednički imenuju arbitra.

Ako arbitra pojedinca stranke ne imenuju sporazumno, imenovanje vrši pravno ili fizičko lice koje su stranke sporazumom odredile (u daljem tekstu: organ imenovanja), a ako ga nijesu odredile ili organ imenovanja ne imenuje arbitra pojedinca, odluku o imenovanju donijeće sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona.

Ukoliko je pravilima o arbitraži koja utvrđuje arbitražna institucija predviđen način izbora ili određivanja organa imenovanja, organ imenovanja će se odrediti u skladu sa tim pravilima.

Ako spor rješavaju tri arbitra, svaka stranka imenuje po jednog arbitra, u roku od 30 dana od dana kad je druga stranka pozove da to učini. Ako pozvana stranka ne imenuje arbitra u propisanom roku, arbitra imenuje organ imenovanja, a ako organ imenovanja nije određen ili organ imenovanja ne imenuje arbitra, odluku o imenovanju donijeće sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona.

Predsjednika vijeća arbitražnog tribunala (u daljem tekstu: predsjednik vijeća) biraju imenovani arbitri, u roku od 30 dana od dana njihovog imenovanja. Ako predsjednika vijeća arbitri ne izaberu u propisanom roku, imenovaće ga organ imenovanja, a ako organ imenovanja nije određen ili organ imenovanja ne imenuje predsjednika, odluku o imenovanju donijeće sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona.

Protiv odluke suda iz st. 4, 6 i 7 ovog člana, nije dozvoljena žalba.

U slučaju da arbitražno vijeće čini više od tri arbitra, arbitri se imenuju u skladu sa st. 5 i 6 ovog člana, tako što svaka stranka imenuje jednak broj arbitara.

Prava i obaveze arbitara

Član 14

Izjavu o prihvatanju dužnosti arbitar mora dati u pisanom obliku. Smatra se da je izjava data i u slučaju kad arbitar potpiše sporazum o arbitraži koji su stranke zaključile.

Arbitar je dužan da u arbitražnom postupku blagovremeno preduzima radnje, kao i da se stara da se izbjegne svako odugovlačenje postupka.

Arbitar ima pravo na naknadu troškova i na nagradu za izvršeni rad, ako se tih prava nije izričito odrekao u pisanom obliku. Stranke solidarno odgovaraju za isplatu naknade troškova i nagrade.

U slučaju da arbitar odredi visinu naknade svojih troškova i nagrade, njegova odluka ne obavezuje stranke ako je ne prihvate.

Ako stranke ne prihvate visinu naknade troškova i nagrade iz stava 4 ovog člana, odluku o naknadi troškova i nagradi arbitra, na predlog arbitra ili stranke, donosi arbitražna institucija, odnosno organ imenovanja i ta odluka predstavlja izvršnu ispravu.

Razlozi za izuzeće arbitara

Član 15

Lice koje je predloženo za arbitra dužno je da iznese sve okolnosti koje mogu opravdano da izazovu sumnju u njegovu nezavisnost ili nepristrasnost.

Arbitar je dužan da od dana imenovanja i u toku postupka, bez odlaganja, iznese strankama okolnosti iz stava 1 ovog člana, osim ako ih je o tim okolnostima već ranije na jasan način obavijestio.

Izuzeće arbitra može se tražiti ako postoje okolnosti koje izazivaju opravdanu sumnju u njegovu nezavisnost ili nepristrasnost ili ako arbitar nema potrebna svojstva o kojima su se stranke sporazumjele.

Stranka može tražiti izuzeće arbitra kojeg je imenovala ili u čijem je imenovanju učestvovala, samo ako je razlog za izuzeće nastao ili je stranka za njega saznala nakon što je arbitar imenovan.

Postupak izuzeća

Član 16

Stranke se mogu sporazumjeti o postupku izuzeća arbitra.

Ako se stranke ne sporazumiju o postupku izuzeća arbitra, stranka može podnijeti pisani zahtjev za izuzeće arbitra arbitražnom tribunalu, u roku od 15 dana od dana kad je saznala za imenovanje arbitra ili za razloge za izuzeće.

Ako se arbitar čije se izuzeće traži ne povuče ili se druga stranka ne složi sa zahtjevom za njegovo izuzeće, odluku o izuzeću donijeće bez odlaganja arbitražni tribunal u sastavu u kojem učestvuje i arbitar čije se izuzeće zahtijeva.

Ako se stranke ne sporazumiju o izuzeću arbitra ili arbitražni tribunal odbije zahtjev za izuzeće arbitra, stranka koja je podnijela zahtjev za izuzeće može takav zahtjev podnijeti sudu iz člana 6 stav 1 ovog zakona, u roku od 30 dana od dana prijema odluke kojom se izuzeće odbija. Protiv odluke suda po zahtjevu za izuzeće arbitra nije dozvoljena žalba.

Arbitražni tribunal može da nastavi arbitražni postupak i da donese arbitražnu odluku iako je postupak po zahtjevu za izuzeće arbitra u toku.

Nevršenje i nemogućnost vršenja dužnosti arbitra

Član 17

Ako arbitar iz pravnih ili stvarnih razloga nije više u mogućnosti da vrši svoju dužnost, dužnost arbitra mu prestaje ako se povuče sa te dužnosti ili se stranke sporazumiju o prestanku njegove dužnosti.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele arbitražnim sporazumom, u toku arbitražnog postupka mogu se sporazumjeti o prestanku dužnosti arbitra koji propušta ili odugovlači ispunjavanje svojih dužnosti.

Ako se stranke ne sporazumiju o prestanku dužnosti arbitra, stranka koja smatra da arbitar nije više u mogućnosti da vrši svoju dužnost ili da ne preduzima blagovremeno radnje u arbitražnom postupku, može da podnese zahtjev organu imenovanja ili sudu iz člana 6 stav 1 ovog zakona da donese odluku o prestanku dužnosti arbitra.

Ako se arbitar povuče sa dužnosti ili su se stranke sporazumjele o prestanku dužnosti arbitra, ne smatra se da je time arbitar priznao, odnosno da su stranke utvrdile osnovanost razloga za prestanak dužnosti arbitra.

Protiv odluke suda iz stava 3 ovog člana, nije dozvoljena žalba.

Imenovanje novog arbitra

Član 18

Ako dužnost arbitra prestane na osnovu čl. 15 i 17 ovog zakona ili mu dužnost prestane iz drugih razloga, imenovaće se zamjenik arbitra u skladu sa odredbama ovog zakona kojima je propisano imenovanje arbitra.

IV. NADLEŽNOST ARBITRAŽNOG TRIBUNALA

Odlučivanje arbitražnog tribunala o nadležnosti

Član 19

Nadležnost arbitražnog tribunala određuje se sporazumom stranaka.

Arbitražni tribunal vodi računa o svojoj nadležnosti, kao i o prigovoru o postojanju ili punovažnosti sporazuma o arbitraži.

Ako je sporazum o arbitraži zaključen u obliku arbitražne klauzule iz člana 9 stav 2 ovog zakona, ta klauzula se prilikom odlučivanja o prigovoru o postojanju ili punovažnosti sporazuma o arbitraži razmatra nezavisno od ostalih odredaba tog ugovora.

Odluka arbitražnog tribunala o tome da je ugovor koji sadrži arbitražnu klauzulu ništav, ne povlači ništavost te klauzule.

Prigovor nenadležnosti i prekoračenje ovlašćenja

Član 20

Prigovor da arbitražni tribunal nije nadležan tuženi mora da podnese najkasnije kad i odgovor na tužbu kojim se upustio u raspravljanje o predmetu spora.

Prigovor da arbitražni tribunal prekoračuje granice svojih ovlašćenja stranka mora da podnese čim pitanje, za koje se tvrdi da je van granica njegovih ovlašćenja, bude iznijeto u arbitražnom postupku.

Prigovor iz stava 1 ovog člana, stranka može da podnese i u slučaju kad je imenovala arbitra ili je učestvovala u njegovom imenovanju.

Arbitražni tribunal može u slučaju iz st. 1 i 2 ovog člana, da dozvoli da se prigovori podnesu i kasnije, ako ocijeni da je do zakašnjenja došlo iz opravdanih razloga.

Arbitražni tribunal može da odlučuje o prigovoru kao o prethodnom pitanju ili u odluci o predmetu spora.

Ako arbitražni tribunal o prigovorima odluči kao o prethodnom pitanju, svaka stranka može, u roku od 30 dana od dana dostavljanja odluke, da zahtijeva od suda iz člana 6 stav 1 ovog zakona da odluči o tom pitanju. Protiv odluke suda nije dozvoljena žalba.

Arbitražni tribunal može da nastavi postupak i da donese odluku o rješavanju spora (u daljem tekstu: arbitražna odluka) za vrijeme dok je u toku postupak pred sudom o prigovorima iz st. 1 i 2 ovog člana.

V. PRIVREMENE MJERE

Ovlašćenje arbitražnog tribunala da odredi privremene mjere

Član 21

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, arbitražni tribunal može, na zahtjev stranke, da odredi privremenu mjeru.

Privremena mjera određuje se u obliku odluke ili u drugoj formi. Privremenom mjerom arbitražni tribunal prije donošenja konačne arbitražne odluke, nalaže stranci da:

- 1) sačuva ili uspostavi dotadašnje stanje do odlučivanja o sporu;
- 2) preduzme radnju kako bi spriječila ili da se uzdrži od radnje koja će vjerovatno prouzrokovati sadašnju ili buduću štetu ili uticati na sam arbitražni postupak;
- 3) sačuva imovinu iz koje bi se kasnije mogle izvršiti obaveze utvrđene arbitražnom odlukom;
- 4) sačuva dokaze koji mogu biti od značaja za rješavanje spora.

Uslovi za određivanje privremenih mjera

Član 22

Stranka koja zahtijeva određivanje privremene mjere iz člana 21 stav 2 tač. 1, 2 i 3 ovog zakona, dužna je da arbitražnom tribunalu dokaže da:

- 1) će, ako privremena mjera ne bude određena, vjerovatno nastati šteta koja neće moći na odgovarajući način da bude nadoknađena, i da će takva šteta biti znatno veća od štete koju trpi stranka protiv koje se privremena mjera određuje; i
- 2) postoji mogućnost da će stranka koja zahtijeva privremenu mjeru uspjeti u sporu, pri čemu ova mogućnost neće uticati na slobodu odlučivanja arbitražnog tribunala u donošenju kasnijih odluka.

U vezi sa zahtjevom za određivanje privremene mjere iz člana 21 stav 2 tačka 4 ovog zakona, uslovi iz stava 1 ovog člana primijenit će se samo u mjeri u kojoj arbitražni tribunal to smatra cjelishodnim.

Izmjena, obustava i prestanak privremene mjere

Član 23

Arbitražni tribunal može izmijeniti, obustaviti ili odlučiti o prestanku privremene mjere na zahtjev bilo koje stranke.

Arbitražni tribunal može, u izuzetnim okolnostima, da izmijeni, obustavi ili odluči o prestanku privremene mjere po sopstvenoj inicijativi, a nakon prethodnog obavještenja stranaka.

Obezbjedenje

Član 24

Arbitražni tribunal može odlukom obavezati stranku koja predlaže određivanje privremene mjere da položi odgovarajuće obezbjedenje.

Obavještenje

Član 25

Arbitražni tribunal može da zahtijeva od stranaka da ga odmah obavijeste o promjeni činjenica na osnovu kojih je privremena mjera zahtijevana ili određena.

Troškovi i naknada štete

Član 26

Stranka koja zahtijeva određivanje privremene mjere odgovorna je za sve troškove i štetu prouzrokovanu tom mjerom drugoj stranci, ukoliko arbitražni tribunal kasnije utvrdi da u tom slučaju određivanje privremene mjere nije bilo potrebno.

O troškovima i naknadi štete iz stava 1 ovog člana, arbitražni tribunal može odlučiti u bilo kojoj fazi postupka.

Priznanje i izvršenje privremenih mjera

Član 27

Privremena mjera određena od strane arbitražnog tribunala, bez obzira na državu u kojoj je privremena mjera određena, priznaće se i izvršiti na osnovu odluke suda iz člana 6 stav 1 ovog zakona, po zahtjevu stranaka, osim u slučaju iz člana 28 ovog zakona.

Privremena mjera iz stava 1 ovog člana, neće se izvršiti ukoliko arbitražni tribunal odluči da privremenu mjeru izmijeni, obustavi ili odluči o njenom prestanku.

Stranka koja zahtijeva ili po čijem zahtjevu je priznata ili izvršena privremena mjera, odmah će obavijestiti sud o svakoj izmjeni, obustavi ili prestanku te privremene mjere.

Sud pred kojim se zahtijeva priznanje ili izvršenje privremene mjere može, ukoliko to smatra potrebnim, da odredi da stranka koja podnosi zahtjev položi odgovarajuće obezbjeđenje, ukoliko arbitražni tribunal već nije odlučio u pogledu obezbjeđenja ili kad je to neophodno radi zaštite prava trećih lica.

Razlozi za odbijanje priznanja i izvršenja privremene mjere

Član 28

Priznanje i izvršenje privremene mjere mogu se odbiti na zahtjev stranke protiv koje su određene ukoliko sud ocijeni da:

- 1) je odbijanje opravdano zbog razloga iz člana 52 stav 1 tač. 1 do 4 ovog zakona;
- 2) nije postupljeno po odluci arbitražnog tribunala iz člana 24 ovog zakona; ili
- 3) je privremena mjera prestala ili je obustavljena od strane arbitražnog tribunala ili suda države u kojoj se vodi arbitražni postupak, ako je sud za to ovlašten, ili države po čijem je pravu privremena mjera određena.

Priznanje i izvršenje privremene mjere mogu se odbiti i ukoliko sud utvrdi:

- 1) da u okviru svoje nadležnosti ne bi mogao odrediti takvu privremenu mjeru u skladu sa propisima Crne Gore, osim ako odluči da u cilju izvršenja, tu privremenu mjeru izmijeni, u skladu sa propisima, ne mijenjajući njenu suštinu; ili
- 2) postojanje razloga iz člana 52 stav 2 tač. 1 ili 2 ovog zakona.

Odluka suda donijeta na osnovu st. 1 i 2 ovog člana, ima dejstvo samo u pogledu zahtjeva za priznanje i izvršenje privremene mjere. Sud pred kojim se priznanje i izvršenje privremene mjere zahtijeva ne ulazi u toku odlučivanja u razmatranje predmeta privremene mjere.

Određivanje privremenih mjera od strane suda

Član 29

Prilikom određivanja privremene mjere u arbitražnom postupku, sud postupa u skladu sa pravilima postupka izvršenja i obezbjeđenja, bez obzira da li je sjedište arbitražnog tribunala na teritoriji Crne Gore, pri čemu će voditi računa o posebnim svojstvima međunarodne arbitraže.

VI. SPROVOĐENJE ARBITRAŽNOG POSTUPKA

Ravnopravnost stranaka u postupku

Član 30

Stranke su ravnopravne u postupku pred arbitražnim tribunalom.

Arbitražni tribunal dužan je da svakoj stranci omogući da iznese svoje stavove i dokaze, kao i da se izjasni o radnjama i predlozima protivne stranke.

Određivanje pravila postupka

Član 31

Stranke mogu sporazumno da odrede pravila postupka po kojima će arbitražni tribunal postupati ili da upute na određena arbitražna pravila, u skladu sa ovim zakonom.

Ako stranke sporazumno ne odrede pravila arbitražnog postupka, arbitražni tribunal može da vodi arbitražni postupak na način koji smatra cjelishodnim, u skladu sa ovim zakonom.

Ovlašćenje arbitražnog tribunala iz stava 2 ovog člana obuhvata i pravo da odlučuje o dopuštenosti, značaju i dokaznoj snazi predloženih i izvedenih dokaza.

Mjesto arbitraže

Član 32

Stranke mogu sporazumno da odrede mjesto arbitraže.

Ako stranke nijesu sporazumno odredile mjesto arbitraže, mjesto arbitraže odrediće arbitražni tribunal, vodeći računa o okolnostima u vezi spora, kao i pogodnostima određenog mjesta za stranke.

Ako su se stranke sporazumjele da organizaciju arbitraže povjere arbitražnoj instituciji, mjesto arbitraže određuje se prema pravilima te arbitražne institucije.

Ako mjesto arbitraže nije određeno u skladu sa st. 1, 2 i 3 ovoga člana, smatra se da je mjesto arbitraže ono mjesto koje je u arbitražnoj odluci označeno kao mjesto njenog donošenja.

Ako se stranke o tome nijesu drukčije sporazumjele, izuzetno od st. 1 i 2 ovog člana, arbitražni tribunal može da se sastane na bilo kojem mjestu koje smatra odgovarajućim za vijećanje arbitara, saslušanje svjedoka, vještaka ili stranaka, kao i pregled robe, predmeta ili isprava.

Početak arbitražnog postupka

Član 33

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, arbitražni postupak počinje:

1) ako se arbitraža sprovodi pred arbitražnim tribunalom čiji rad organizuje i obezbjeđuje arbitražna institucija – na dan kad ta arbitražna institucija primi obavještenje o arbitraži;

2) ako se sprovodi arbitraža po potrebi (ad hoc arbitraža) – na dan kad tuženi primi obavještenje o tome da je protivna stranka imenovala arbitra ili predložila arbitra pojedinca i uz obavještenje poziv da imenuje drugog arbitra ili da se izjasni o predloženom arbitru pojedincu.

Jezik u postupku

Član 34

Stranke se mogu sporazumjeti o jeziku ili jezicima na kojima će se sprovesti arbitražni postupak, a ako se o tome ne sporazumiju, arbitražni tribunal će odlučiti na kojem će se jeziku ili jezicima sprovesti arbitražni postupak.

Sporazum stranaka, odnosno odluka arbitražnog tribunala o jeziku ili jezicima na kojima će se sprovesti arbitražni postupak (u daljem tekstu: jezik arbitraže), ako u tom sporazumu, odnosno odluci nije drukčije određeno, primjenjivaće se na sve pisane izjave stranaka, na usmeni postupak, kao i na sve odluke ili druga saopštenja arbitražnog tribunala.

Arbitražni tribunal može odrediti da se uz sve pisane dokaze priloži prevod na jezik arbitraže.

Do određivanja jezika arbitraže, tužba, odgovor na tužbu i drugi podnesci mogu se podnijeti na jeziku ugovora iz člana 9 stav 2 ovog zakona, na jeziku sporazuma o arbitraži ili na crnogorskom jeziku.

Ako se stranke ne sporazumiju o jeziku arbitraže, niti arbitražni tribunal odluči o jeziku arbitraže, u međunarodnoj arbitraži jezik arbitraže biće engleski jezik.

Tužba i odgovor na tužbu

Član 35

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, tužilac u tužbi navodi činjenice na kojima zasniva svoje zahtjeve, sporna pitanja i tužbeni zahtjev, a tuženi u odgovoru na tužbu treba da se izjasni na navode, predloge i zahtjeve tužioca.

Stranke mogu uz podneske iz stava 1 ovog člana da prilože isprave koje smatraju važnim ili se mogu pozvati na isprave ili druge dokaze koje namjeravaju da podnesu.

Ako je tužilac podnio zahtjev za arbitražu prije podnošenja tužbe, tužba se podnosi u roku koji su stranke sporazumno odredile, a ako nijesu odredile taj rok, tužba se podnosi u roku koji odredi arbitražni tribunal.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, svaka stranka može u toku postupka da izmijeni ili dopuni svoju tužbu ili odgovor na tužbu, osim ako arbitražni tribunal smatra da ne treba dopustiti takve izmjene i dopune zbog efikasnosti postupka.

Usmena rasprava i postupak na osnovu isprava

Član 36

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, arbitražni tribunal će da odluči da li će se održati usmena rasprava ili će se arbitražni postupak sprovesti na osnovu isprava i drugih pisanih dokumenata.

Ako jedna od stranaka zatraži održavanje usmene rasprave, arbitražni tribunal će da održi raspravu, osim ako stranke nijesu sporazumno isključile usmenu raspravu.

Stranke moraju blagovremeno biti obaviještene o svakoj usmenoj raspravi, kao i o svakom sastanku arbitražnog tribunala koji se održava radi pregleda robe, drugih stvari ili isprava.

Svi podnesci, isprave i druge informacije koje jedna stranka podnese arbitražnom tribunalu dostavljaju se drugoj stranci.

Strankama se dostavlja svaki izveštaj vještaka ili isprava, koji predstavljaju dokaze na kojima bi arbitražni tribunal mogao da zasnuje svoju odluku.

Ako se stranke drukčije ne sporazumiju, arbitražni postupak nije javan.

Propuštanje stranaka

Član 37

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele i ako bez navođenja opravdanih razloga:

1) tužilac ne podnese tužbu u skladu sa članom 35 ovog zakona, arbitražni tribunal će obustaviti postupak;

2) tuženi ne podnese odgovor na tužbu u skladu sa članom 35 ovog zakona, arbitražni tribunal će nastaviti postupak i neće se smatrati da samo propuštanje znači priznanje tužbenog zahtjeva;

3) jedna od stranaka ne dođe na ročište ili ne podnese pisane dokaze u određenom roku, arbitražni tribunal može da nastavi postupak i da donese odluku na osnovu rezultata postupka i dokaza koji su podnijeti.

Vještaci

Član 38

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, arbitražni tribunal može da:

1) imenuje jednog ili više vještaka od kojih će zatražiti nalaz i mišljenje o pitanjima koja odredi;

2) zahtijeva od stranke da vještaku dâ sve važne informacije, da mu preda važne isprave, robu ili druge stvari, kao i da omogući vještaku pristup ispravama, robi i drugim stvarima.

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, vještak je dužan, ukoliko to jedna stranka zahtijeva ili arbitražni tribunal smatra neophodnim, da poslije podnošenja pisanog ili usmenog nalaza i mišljenja, učestvuje na usmenoj raspravi na kojoj stranke imaju mogućnost da mu postavljaju pitanja ili na koju mogu da dovedu druge vještake da raspravljaju o spornim pitanjima.

Odredbe čl. 15 i 16 ovog zakona o izuzeću arbitara, shodno se primjenjuju na izuzeće vještaka.

Pomoć suda u izvođenju dokaza

Član 39

Arbitražni tribunal ili stranka, uz odobrenje arbitražnog tribunala, može od nadležnog suda iz člana 6 stav 2 ovog zakona da zatraži pravnu pomoć radi izvođenja dokaza koje arbitražni tribunal nije u mogućnosti da izvede.

U slučaju iz stava 1 ovog člana, sud kojem je upućena molba za pravnu pomoć izvodi dokaze u okviru svoje nadležnosti i u skladu sa zakonom kojim je propisano izvođenje dokaza pred tim sudom.

Arbitri mogu učestvovati u postupku izvođenja dokaza pred sudom iz stava 2 ovog člana.

VII. DONOŠENJE ARBITRAŽNE ODLUKE I OKONČANJE ARBITRAŽNOG POSTUPKA

Mjerodavno pravo

Član 40

Arbitražni tribunal odlučuje o sporu po pravnim pravilima koja su stranke izabrale kao mjerodavna za predmet spora.

Svako upućivanje na pravo ili pravni sistem određene države tumačiće se, osim ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, kao neposredno upućivanje na materijalno pravo te države, a ne na njena pravila o određivanju mjerodavnog prava.

Ako stranke nijesu odredile mjerodavno pravo, arbitražni tribunal primjenjuje pravo na osnovu kolizionih normi koje ocijeni primjenjivim.

Arbitražni tribunal odlučuje o sporu po principu pravičnosti (ex aequo et bono) samo ako su mu stranke izričito dale takvo ovlašćenje.

Prilikom odlučivanja arbitražni tribunal odlučuje u skladu sa odredbama sporazuma o arbitraži i uzeće u obzir poslovne običaje mjerodavne za posao u vezi kojeg je nastao spor koji se arbitražom rješava.

Odlučivanje u vijeću

Član 41

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, arbitražno vijeće odlučuje većinom glasova svih arbitara.

Ako se arbitražna odluka ne može donijeti na način iz stava 1 ovog člana, arbitražno vijeće će ponovo raspravljati o razlozima za svako iznijeto mišljenje, a ako se ni nakon ponovne rasprave arbitražna odluka ne može donijeti na način iz stava 1 ovog člana, arbitražnu odluku će donijeti predsjednik arbitražnog vijeća.

O pitanjima upravljanja postupkom predsjednik arbitražnog vijeća može da odlučuje i samostalno, ako je za to ovlašćen od strane stranaka ili svih članova arbitražnog vijeća.

Arbitražno vijeće može da povjeri jednom od članova vijeća sprovođenje određenih dokaznih radnji.

Poravnanje

Član 42

Ako se stranke u toku postupka poravnaju o predmetu spora, arbitražni tribunal će okončati postupak i, ukoliko to stranke zatraže, rješenje spora postignutog poravnanjem konstatovaće u obliku arbitražne odluke na osnovu poravnanja, u kojoj će se navesti da ona predstavlja arbitražnu odluku.

Odluka na osnovu poravnanja donosi se u skladu sa članom 43 ovog zakona.

Odluka iz stava 2 ovog člana ima dejstvo arbitražne odluke o rješavanju spora.

Arbitražni tribunal neće donijeti odluku na osnovu poravnanja ako nađe da je sadržaj poravnanja protivan javnom poretku Crne Gore.

Oblik i sadržina arbitražne odluke

Član 43

Arbitražni tribunal donosi arbitražnu odluku kojom rješava o svim zahtjevima stranaka.

Arbitražni tribunal može da donese djelimičnu odluku i međuodluku.

Arbitražna odluka donosi se u pisanom obliku i mora biti potpisana od strane članova arbitražnog vijeća, odnosno arbitra pojedinca.

Arbitražnu odluku koju je donijelo arbitražno vijeće dovoljno je da potpiše većina članova arbitražnog vijeća, pri čemu se navode razlozi za nedostajuće potpise članova arbitražnog vijeća.

U arbitražnoj odluci navode se razlozi na kojima je zasnovana, osim ako se stranke nijesu sporazumjele da se ne navode razlozi ili je odluka donijeta na osnovu poravnjanja.

U arbitražnoj odluci moraju biti navedeni datum i mjesto njenog donošenja.

Okončanje postupka

Član 44

Arbitražni postupak okončava se donošenjem konačne arbitražne odluke.

Arbitražni postupak može se okončati i zaključkom arbitražnog tribunala kad:

- 1) tužilac povuče tužbu, osim ako se tuženi tome usprotivi, a arbitražni tribunal smatra da tuženi ima opravdan pravni interes da se donese konačna arbitražna odluka;
- 2) stranke sporazumno odluče o okončanju postupka;
- 3) arbitražni tribunal ocijeni da je nastavak arbitražnog postupka postao nepotreban ili nemoguć; ili
- 4) je arbitražni postupak obustavljen u skladu sa ovim zakonom.

Ispravke, tumačenja i dopunska odluka

Član 45

Arbitražni tribunal će na zahtjev stranke da izvrši jezičke i tehničke ispravke u donijetoj odluci ili će dati određeno tumačenje te odluke.

Arbitražni tribunal će na zahtjev stranke da donese dopunsku odluku o zahtjevima iznijetim u arbitražnom postupku o kojima nije odlučio u arbitražnoj odluci.

Zahtjeve iz st. 1 i 2 ovog člana stranka može da podnese, najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema odluke.

Ako arbitražni tribunal smatra da su podnijeti zahtjevi iz stava 1 ovog člana opravdani, ispraviće odluku ili će dati tumačenje odluke.

Arbitražni tribunal može i sam ispraviti svaku jezičku i tehničku grešku, u roku od 30 dana od dana donošenja odluke.

Odluka o ispravkama, tumačenjima i dopunama je sastavni dio arbitražne odluke na koju se odnosi.

Izvršnost arbitražne odluke

Član 46

Arbitražna odluka koju je donio arbitražni tribunal na teritoriji Crne Gore ima snagu izvršne isprave.

Arbitražna odluka iz stava 1 ovog člana, izvršava se u skladu sa zakonom kojim je uređen postupak izvršenja i obezbjeđenja.

VIII. PONIŠTAJ ARBITRAŽNE ODLUKE

Tužba za poništaj

Član 47

Protiv arbitražne odluke može se podnijeti tužba za poništaj, a druga pravna sredstva nijesu dopuštena.

Za odlučivanje po tužbi za poništaj arbitražne odluke, nadležan je sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona.

Razlozi za poništaj

Član 48

Arbitražna odluka može se poništiti ako stranka koja podnese tužbu dokaže da:

1) sporazum o arbitraži nije bio zaključen ili nije punovažan po pravu koje su stranke sporazumno odredile ili po pravu Crne Gore, ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele;

2) stranka u postupku nije imala sposobnost za zaključivanje sporazuma o arbitraži i nije mogla biti stranka u sporu ili stranka nije bila uredno zastupana;

3) nije bila uredno obaviještena o pokretanju arbitražnog postupka ili joj je na drugi nezakonit način bilo onemogućeno raspravljanje pred arbitražnim tribunalom;

4) se odluka odnosi na spor koji nije predviđen arbitražnim sporazumom ili sadrži odluke o pitanjima koje prekoračuju granice sporazuma o arbitraži, pri čemu se može poništiti samo dio odluke o pitanjima koja nijesu predmet arbitraže, ako se taj dio odluke može odvojiti od odluke o pitanjima koja su predmet arbitraže;

5) sastav arbitražnog tribunala ili arbitražni postupak nijesu bili u skladu sa ovim zakonom ili dopuštenim sporazumom stranaka, a to je moglo uticati na sadržaj arbitražne odluke; ili

6) odluka nije obrazložena ili potpisana.

Sud će poništiti arbitražnu odluku i kad utvrdi da:

1) se predmet spora ne može rješavati arbitražom u skladu sa propisima Crne Gore; ili

2) je odluka u suprotnosti sa javnim poretkom Crne Gore.

Tužba za poništaj arbitražne odluke može se podnijeti u roku od tri mjeseca od dana kad je ta odluka stranci dostavljena.

Stranke se ne mogu odreći prava na podnošenje tužbe za poništaj arbitražne odluke.

Posljedice poništaja arbitražne odluke

Član 49

Novi arbitražni postupak između istih stranaka i u vezi sa istom stvari može se voditi samo na osnovu novog sporazuma o arbitraži.

Izuzetno do stava 1 ovog člana, ako je sud poništio arbitražnu odluku iz razloga koji se ne odnose na postojanje i punovažnost sporazuma o arbitraži, a u tom sporazumu nijesu bila navedena imena arbitara, taj sporazum i dalje obavezuje stranke, dok se drukčije ne sporazumiju.

Sud kojem je podnijeta tužba za poništaj arbitražne odluke može, na zahtjev jedne stranke, da vrati predmet na ponovno odlučivanje arbitražnom tribunalu.

Ako između stranaka postoji sumnja o razlogu poništaja arbitražne odluke, sud o tome može da odluči na zahtjev stranke.

IX. PRIZNANJE I IZVRŠENJE STRANE ARBITRAŽNE ODLUKE

Priznanje i izvršenje strane arbitražne odluke

Član 50

Strana arbitražna odluka je odluka koju je donio arbitražni tribunal čije je mjesto van Crne Gore i smatra se odlukom države u kojoj je donijeta.

Nadležnost i postupak za priznanje i izvršenje

Član 51

Strana arbitražna odluka priznaće se i izvršiti u Crnoj Gori, osim ako sud povodom prigovora protivne stranke utvrdi da:

- 1) postoji neki od razloga iz člana 52 ovog zakona;
- 2) odluka još nije postala obavezna za stranke; ili
- 3) je sud države u kojoj je ili po čijem je zakonu donijeta poništio ili je odložio nastupanje njenog dejstva.

O priznanju i izvršenju strane arbitražne odluke odlučuje sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona.

Postupak priznanja i izvršenja pokreće se predlogom uz koji stranka prilaže:

- 1) izvornu arbitražnu odluku ili njen ovjereni prepis;
- 2) sporazum o arbitraži ili dokument o njenom prihvatanju u izvorniku ili ovjerenom prepisu;
- 3) ovjeren prevod strane arbitražne odluke i sporazuma o arbitraži na crnogorskom jeziku ili jeziku koji je u službenoj upotrebi pred nadležnim sudom.

Razlozi za odbijanje priznanja i izvršenja

Član 52

Priznanje i izvršenje strane arbitražne odluke može se odbiti, na predlog stranke protiv koje se ono traži, samo ako ta stranka podnese dokaz da:

- 1) sporazum o arbitraži nije punovažan po pravu koje su stranke sporazumom odredile ili po pravu države u kojoj je ta odluka donijeta;
- 2) nije bila uredno obaviještena o imenovanju arbitra ili o arbitražnom postupku ili iz drugog razloga nije mogla da iznese svoje stavove;
- 3) se odluka odnosi na spor koji nije bio obuhvaćen sporazumom o arbitraži ili su odlukom prekoračene granice tog sporazuma, pri čemu je moguće djelimično odbijanje priznanja i izvršenja te odluke, ako se utvrdi da se dio odluke kojim su prekoračene granice sporazuma o arbitraži može odvojiti od ostalog dijela odluke;
- 4) arbitražni tribunal ili arbitražni postupak nijesu bili u skladu sa sporazumom o arbitraži ili ako takvog sporazuma nema, u skladu sa pravom države u kojoj je mjesto arbitraže; ili

- 5) odluka još nije postala obavezujuća za stranke ili je tu odluku poništio ili obustavio od izvršenja sud države u kojoj ili na osnovu čijeg prava je odluka donijeta.

Sud će odbiti priznanje i izvršenje arbitražne odluke ako utvrdi da:

- 1) po pravu Crne Gore predmet spora se ne može rješavati arbitražom; ili
- 2) su dejstva arbitražne odluke u suprotnosti sa javnim poretком Crne Gore.

Dejstva postupka pokrenutog u inostranstvu za poništaj arbitražne odluke

Član 53

Ako ocijeni da je potrebno, sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona može da donese odluku o odlaganju donošenja odluke o priznanju i izvršenju strane arbitražne odluke, ako je pokrenut postupak za poništaj ili za obustavu izvršenja te odluke u državi u kojoj je odluka donijeta ili na osnovu čijeg je prava donijeta, do okončanja tog postupka.

Prilikom donošenja odluke iz stava 1 ovog člana, sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona može na zahtjev stranke odrediti da protivna stranka položi odgovarajuće obezbjeđenje.

Ukoliko protivna stranka ne položi odgovarajuće obezbjeđenje iz stava 2 ovog člana, sud iz člana 6 stav 1 ovog zakona neće donijeti odluku o odlaganju donošenja odluke o priznanju i izvršenju strane arbitražne odluke.

Odlučivanje o priznanju i izvršenju odluke

Član 54

Povodom odlučivanja o predlogu za priznanje ili izvršenje strane arbitražne odluke sud će se ograničiti na ispitivanje postoje li uslovi propisani ovim zakonom, a ako nađe da je to potrebno, može zatražiti objašnjenja od arbitražnog tribunala koji je donio tu odluku, od stranaka i od suda, odnosno notara ili drugog lica kod kojeg je odluka bila deponovana.

Sud je dužan da omogući protivnoj stranci da se u postupku priznanja strane arbitražne odluke, kao i o glavnoj stvari, izjasni o predlogu za priznanje.

Sud je dužan da omogući protivnoj stranci da se izjasni o predlogu za izvršenje arbitražne odluke, ako to ne bi ugrozilo uspješno ostvarivanje zatraženog izvršenja.

Rješenje o priznanju i izvršenju arbitražne odluke mora biti obrazloženo.

Protiv rješenja donijetog u postupku priznanja može se izjaviti žalba Apelacionom sudu Crne Gore, u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja o priznanju.

X. PRELAZNA I ZAVRŠNE ODREDBE

Započeti postupci

Član 55

Započeti postupci po Zakonu o parničnom postupku („Službeni list RCG”, br. 22/04, 28/05 i 76/06) i Zakonu o međunarodnom privatnom pravu („Službeni list CG”, br. 1/14 i 14/14), koji nijesu okončani do stupanja na snagu ovog zakona dovršiće se po odredbama ovog zakona.

Prestanak važenja zakona

Član 56

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaju da važe DIO ČETVRTI Zakona o parničnom postupku („Službeni list RCG”, br. 22/04, 28/05 i 76/06), Glava XIII, kao i odredbe Glave XIV koje se odnose na postupak priznanja i izvršenja stranih arbitražnih odluka Zakona o međunarodnom privatnom pravu („Službeni list CG”, br. 1/14 i 14/14).

Stupanje na snagu

Član 57

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore”.

I USTAVNI OSNOV

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona sadržan je u članu 16 tačka 5 Ustava Crne Gore kojim je propisano da se zakonom, u skladu sa Ustavom, uređuju i druga pitanja od interesa za Crnu Goru.

II RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

U sveobuhvatnom procesu evropskih integracija pitanje rješavanja postupaka na alternativan način postaje sve aktuelnije. Evropski standardi kao jednu od ključnih vrijednosti pravosudnog sistema vide efikasnost rada suda. U skladu sa ovim evropskim zahtjevima, ali i realnim potrebama društva, efikasnost pravosuđa je prepoznata i kao nacionalni strateški cilj. U prethodnom periodu preduzete su značajne aktivnosti kako bi se sudski postupak učinio što efikasnijim. Tako je revidirano materijalno i procesno zakonodavstvo, analizirana pravosudna mreža u cilju reorganizacije i racionalizacije. Značajno je i uvođenje notara i javnih izvršitelja, kao novih instituta u crnogorsko zakonodavstvo, koji imaju za cilj rasterećenje rada suda. U odnosu na alternativne načine rješavanja sporova, u prethodnom periodu, u fokusu je bilo razvijanje posredovanja, pa je tako usvojen Zakon o posredovanju 2005., koji je izmijenjen 2012. godine.

Postupak pred arbitražama, kao jedan od najznačajnijih alternativnih načina rješavanja sporova u svijetu, u prethodnom periodu u Crnoj Gori nije značajnije razvijan. Postupak je regulisan Zakonom o parničnom postupku (»Službeni list RCG«, br. 22/2004 i 76/2006). Tadašnje rješenje predstavlja spoj naslijeđenog iz jugoslovenskog sistema koji je kombinovan sa Modelom zakona o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži koji je usvojila Komisija Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL). Tendencija u savremenim pravnim sistemima je da ovaj postupak bude regulisan posebnim zakonom. Zemlje koje su se odlučile za ovakav pristup, u velikoj mjeri su usaglasile nacionalne odredbe sa Modelom UNCITRAL-a.

Strategijom reforme pravosuđa, kao ključnim dokumentom za razvoj pravosuđa za period 2014-2018, prepoznaje se značaj alternativnih načina rješavanja sporova i određuju strateške smjernice za njihov razvoj. Strateške smjernice se odnose na organizovanje edukacije posrednika, sudija, državnih tužilaca i advokata u cilju podsticanja primjene alternativnih načina rješavanja sporova, praćenje i analizu alternativnog načina rješavanja sporova i preduzimanje mjera radi daljeg jačanja ovih instituta, usvajanje posebnog zakona o arbitraži u skladu sa pravilima UNCITRAL-a, podsticanje upravljačke strukture u privrednim društvima da ugovaraju rješavanje sporova arbitražom. Akcionim planom za implementaciju strategije reforme pravosuđa propisane su konkretne aktivnosti na realizaciji strateških smjernica.

Jačanje međunarodnog trgovačkog prava, povezanosti svetske ekonomije i položaj Crne Gore kao zemlje koja je privlačna za međunarodne investicije, zahtijeva praćenje savremenih tendencija u regulisanju ovog pitanja. Ovo je i jedan od zaključaka tematske sjednice Vlade Crne Gore koja je bila posvećena unapređenju poslovnog ambijenta u Crnoj

Gori. Upravo jačanje vladavine prava, efikasnosti postupka i arbitraže ima direktan uticaj na poslovni ambijent i razvoj ekonomije.

U želji da se ovaj način rješavanja sporova što više provomoviše i aktuelizuje, a posebno imajući u vidu da je u periodu od 2010. do 2013. godine bila svega četiri spora pred Spoljnotrgovinskom arbitražom, pristupilo se razmatranju izdvajanja odredbi o arbitraži iz Zakona o parničnom postupku u poseban zakon, koji bi bio u velikoj mjeri usklađen sa široko prihvaćenim Modelom UNCITRAL-a. Činjenica da je 90 država, u većoj ili manjoj mjeri, svoje arbitražne sisteme uskladilo sa ovim pravilima, daje kredibilitet Crnoj Gori, jača je kao područje na kojem se sporovi rešavaju u skladu sa najvišim i međunarodno prihvaćenim standardima, čime se jača vladavina prava, kao i atraktivnost Crne Gore za strane investicije.

III USAGLAŠENOST SA PRAVNOM TEKOVINOM EVROPSKE UNIJE I POTVRĐENIM MEĐUNARODNIM KONVENCIJAMA

Predlog Zakona je usklađen sa Modelom zakona o arbitraži koji je razvila Komisija Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo. Jedna od faza u toku rada na Predlogu zakona bilo je i dostavljanje teksta UNCITRAL-u u cilju procjene njegove usklađenosti sa Modelom. Od Sekreterijata UNCITRAL-a dobijena je potvrda da je Predlog saglasan Modelu iz 2006. godine. Komisija Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo, osnovana je 1966. godine, Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2205 (XXI), kao odgovor na sve veću ekonomsku povezanost svijeta i potrebu unapređenja pravnog okvira koji bi omogućio i olakšao međunarodnu trgovinu i investicije. Stoga je zadatak Komisije progresivna harmonizacija i modernizacija međunarodnog trgovačkog prava kroz pripremu i promociju usvajanja i primjene brojnih pravnih instrumenata u različitim oblastima trgovačkog prava (rješavanje sporova, insolventnost, elektronska trgovina, međunarodni platni promet, prodaja robe itd...). O ovim pravnim instrumentima se pregovara u međunarodnom procesu koji uključuje različite učesnike, zemlje članice, ali i one koje nijesu članice UNCITRAL-a, međuvladine i nevladine organizacije. Kao rezultat ovog sveobuhvatnog procesa, tekstovi koji su pripremljeni od strane Komisije su široko prihvaćeni i prepoznati kao prilagodljivi različitim nacionalnim pravnim sistemima i tradicijama, kao i različitom stepenu ekonomskog razvoja.

Očit primjer uspješnosti u radu Komisije predstavlja upravo Model zakona. Model je usvojen 1985., a izmijenjen 2006. godine. Sačinjen je sa ciljem da pomogne državama u reformi i modernizaciji odredbi o arbitražnom postupku, kako bi se uzele u obzir posebne karakteristike i potrebe međunarodne trgovinske arbitraže. Model pokriva sve faze arbitražnog postupka - od sporazuma o arbitraži, sastava i nadležnosti arbitražnog tribunala i obima sudske intervencije, do priznanja i izvršenja strane arbitražne odluke. To odražava svjetski konsenzus o ključnim aspektima međunarodne arbitražne prakse pošto je prihvaćena od strane država iz svih regiona i različitih pravnih i ekonomskih sistema. Model je izmijenjen 2006. godine, sa ciljem prilagođavanja novom, modernijem vremenu i njegovim potrebama. Izmjene se odnose se na pojam i formu sporazuma o arbitraži, priznanje i izvršenje arbitražne odluke, a dodat je i poseban dio koji se odnosi na privremene mjere.

IV OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA

Predlogom zakona sadrži odredbe kojima se reguliše sporazum o arbitraži, sastav i nadležnost arbitražnog tribunala, privremene mjere, vođenje arbitražnog postupka, donošenje arbitražne odluke i okončanje postupka, poništaj, priznanje i izvršenje arbitražne odluke.

Osnovne odredbe

Predlog zakona o arbitraži se i po samoj sistematici odredbi u mnogome »oslanja« na Model zakon UNCITRAL-a. Ovakav pristup ima za cilj da učini što vidljivijim da je Zakon u skladu sa Modelom, te da strankama pruži dodatnu sigurnost da će se na njihov spor primijeniti pravila koja su provjerena u velikom broju zemalja.

U opštim odredbama Predloga zakona, regulisan je predmet i primjena zakona, značenje izraza, prijem pismena, odricanje od prava na prigovor, područje sudske intervencije, kao i nadležni sud za određena pitanja arbitražne pomoći.

Zakonom o arbitraži uređuje se unutrašnja i međunarodna arbitraža, priznanje i izvršenje arbitražnih odluka, kao i nadležnost i postupanje sudova u vezi sa arbitražom. Unutrašnja arbitraža će postojati u slučaju da su stranke u sporu fizička lica sa prebivalištem ili uobičajenim boravištem u Crnoj Gori, donosno pravna lica koja su osnovana po pravu Crne Gore. Međunarodna arbitraža podrazumijeva spor u kojem je jedna od stranaka fizičko lice sa prebivalištem ili uobičajenim boravištem u drugoj državi, odnosno pravno lice koje je osnovano po stranom pravu i čije je sjedište u drugoj državi.

Primjena ovog zakona ne utiče na primjenu drugih zakona ako su njima predviđena posebna pravila o arbitražnom rješavanju sporova. Takođe, ovaj način rješavanja sporova je isključen ukoliko je drugim zakonom propisano da se sporovi ne mogu rješavati arbitražom.

Kako bi se arbitraža kao van-sudski mehanizam za rješavanje sporova, u što većoj mjeri odvojila od intervencionizma suda, zakonom je propisano da sudovi u vezi arbitraže mogu da preduzimaju samo one radnje koje su ovim zakonom stavljene u nadležnost suda. Tako će, pod određenim uslovima, za pitanje odlučivanja o imenovanu arbitara, o prigovoru nenadležnosti arbitražnog tribunala, dostavljanju odluke, odlučivanja o tužbi za poništaj arbitražne odluke i o zahtjevu za priznanje strane arbitražne odluke ili privremene mjere, biti nadležan Privredni sud Crne Gore. Za pravnu pomoć u izvođenju dokaza i dostavljanju strane arbitražne odluke nadležan je sud koji je stvarno nadležan za pružanje zatražene pravne pomoći, a mjesno je nadležan sud na čijem području treba preduzeti određenu radnju.

Pitanje prijema pismena je detaljno uređeno Zakonom, čime se osigurava efikasnost postupka i omogućava da se stranke upoznaju sa relevantnim pismenima od kojih zavisi realizacija njihovih prava. Tako, ukoliko se stranke nijesu drugačije sporazumijele, smatra se da su pismena dostavljena onog dana kada budu predata adresatu na poštansku adresu na kojoj redovno prima poštu ili osobi ovlašćenoj za prijem pismena. U slučaju da adresat nije izričito odredio poštansku adresu ili to ne proizilazi iz okolnosti slučaja, smatra se da je poštanska adresa – adresa sjedišta, prebivališta odnosno uobičajenog boravišta ili adresa

koja je navedena u glavnom ugovoru ili u sporazumu o arbitraži. Zakon sadrži i pravilo za dostavljanje pismena u slučaju da ova mjesta nijesu poznata, pa će se u tom slučaju smatrati da su pismena dostavljena onog dana kada bude pokušana njihova predaja na poslednju poznatu poštansku adresu, pod uslovom da su bila uredno otpremljena preporučenim pismom uz povratnicu ili na drugi način kojim se može potvrditi da je predaja bila pokušana. U slučaju da adresat kome se dostava obavlja u skladu sa zakonom, odbije da primi pismo, smatra se da je predaja izvršena. Odredbe Zakona o dostavljanju strankama se ne primjenjuju u slučaju da se radi o dostavljanju u postupku pred sudom.

Kako bi se spriječilo odugovlačenje postupka i eventualne zloupotrebe, Zakon je propisao da stranka koja zna ili je morala znati da se neka odredba zakona od čije primjene stranke mogu odstupati, ne poštuje, ili da neki uslov iz sporazuma o arbitraži nije ispunjen, pa uprkos tome nastavi da učestvuje u arbitraži, a da bez odlaganja nije izjavila prigovor zbog nepoštovanja ili nije prigovorila u predviđenom roku, gubi pravo na prigovor kojim se poziva na nepoštovanje te zakonske odredbe ili tog uslova.

Sporazum o arbitraži

Sporazum o arbitraži je sporazum kojim stranke predviđaju rješavanje putem arbitraže svih ili određenih sporova koji su među njima nastali ili bi mogli nastati iz određenog ugovornog ili vanugovornog pravnog odnosa. Sporazum o arbitraži može biti u obliku arbitražne klauzule, kao sastavni dio nekog ugovora ili u obliku posebnog sporazuma.

Zakon je propisao da sporazum o arbitraži mora biti zaključen u pisanom obliku. Međutim, pravila o strogoj pisanoj formi su ublažena, ali se nije išlo na potpuno usklađivanje sa UNCITRAL Modelom, jer Model sadrži prilično moderna rješenja koja su inspirisana Model zakonom UNCITRAL-a o elektronskoj trgovini i Konvencijom Ujedinjenih nacija o upotrebi elektronskih komunikacija u međunarodnim ugovorima, a koja u ovom momentu ne odgovaraju potrebama Crne Gore niti nacionalnom pravnom kontekstu. Zakon reguliše i odnos sporazuma o arbitraži i tužbe sudu, pa tako, ukoliko su stranke za rješavanje određenog spora ugovorile arbitražu, sud kojem je podnesena tužba u istom sporu između istih stranaka na prigovor stranke oglasiće se nenadležnim, ukinuće sprovedene radnje u postupku i odbaciti tužbu, osim ako nađe da sporazum o arbitraži nije punovažan, da je prestao da važi ili da se ne može izvršiti.

U skladu sa sporazumom o arbitraži, prije pokretanja arbitražnog postupka ili u toku postupka, svaka stranka može da podnese sudu zahtjev za donošenje privremene mjere i sud može da odredi privremenu mjeru.

Sastav arbitražnog tribunala

Arbitražni postupak se sprovodi pred arbitražnim tribunalom kojeg čini jedan arbitar ili više arbitara. Određivanje broja arbitara je u volji stranaka, ali zakon postavlja određeno ograničenje, propisujući da ako je sporazumom predviđeno više arbitara, njihov broj mora biti neparan. Takođe, ukoliko same stranke sporazumom nisu odredile broj

arbitara, primjenjuju se odredbe zakona koji propisuje i da u tom slučaju tribunal čine tri arbitra. Tri arbitra će omogućiti neophodnu većinu, objektivnost i stručnost u odlučivanju, a pri tom neće značajnije povećati troškove i negativno uticati na efikasnost postupka.

Arbitar može biti svako fizičko lice koje je poslovno sposobno, bez obzira na državljanstvo. Na ovaj način postavlja se što manje zakonskih ograničenja u pogledu svojstava arbitra, čime se strankama omogućuje da, u skladu sa potrebama konkretnog spora, odrede ko može biti arbitar, kao i sam postupak imenovanja arbitra. Ukoliko postupak imenovanja nije predviđen sporazumom, zakon sadrži detaljna pravila. Tako, u slučaju da spor treba da riješi arbitar pojedinac, stranke će ga sporazumno imenovati u određenom roku. Ako sporazum izostane, imenovanje vrši organ koji su stranke sporazumom odredile, a u njegovom nedostatku, ili ukoliko organ imenovanje to ne učini, imenovanje će izvršiti nadležni sud. U slučaju da spor treba da riješi arbitražno vijeće od tri arbitra, svaka stranka će imenovati po jednog arbitra u određenom roku. Ako stranke to ne učine, arbitra imenuje organ imenovanja, a u njegovom nedostatku, ili ukoliko organ imenovanje to ne učini, imenovanje će izvršiti nadležni sud. Predsjednika vijeća arbitražnog tribunala biraju imenovani arbitri, u određenom roku, a ako oni to ne učine, primjenjuju se ista pravila kao i u prethodnim slučajevima. U slučaju da arbitražno vijeće čini više od tri arbitra, važi shodna primjena ovih pravila, s tim da svaka stranka imenuje jednak broj arbitara.

Model zakon ne sadrži odredbu o pravima i obavezama arbitara. Međutim, intencija propisivanja ovih odredbi je u jačanju efikasnosti postupka, obezbjeđivanju mehanizama koji lako dokazuju da je određeno lice postavljeno za arbitra i regulisanju njegovog prava na naknadu troškova i na nagradu za obavljeni rad. Tako, izjavu o prihvatanju dužnosti arbitar mora dati pisano, što može obaviti i tako što će potpisati sporazum stranaka o arbitraži.

Arbitar je dužan da arbitražu vodi primjerenom brzinom, da blagovremeno preduzima radnje u postupku i da se brine da se izbjegne svako odugovlačenje postupka. Arbitar ima pravo na naknadu troškova i na nagradu za obavljeni rad, a stranke solidarno odgovaraju za isplatu ovih troškova. Arbitar se može odreći ovog prava, ali odricanje mora biti izričito i u pisanoj formi. Jednom postavljeni arbitar može biti izuzet. Razlog za izuzeće je bilo koja okolnost koja izaziva opravdanu sumnju u nezavisnost ili nepristrasnost arbitra, odnosno ako arbitar nema potrebna svojstva o kojima su se stranke sporazumjele. Stranka može tražiti izuzeće arbitra koga je imenovala ili u čijem je imenovanju učestvovala samo ako je razlog za izuzeće nastao ili je stranka za njega saznala nakon što je arbitar imenovan. Kako se postupak ne bi odugovlačio, predviđeno je da prije imenovanja, lice koje je predloženo za arbitra mora iznijeti sve okolnosti koje bi mogle da opravdano izazovu sumnju u njegovu nezavisnost ili nepristrasnost. Takođe, arbitar je dužan da i u toku čitavog postupka, bez odlaganja, iznese strankama sve novonastale okolnosti koje mogu uticati na nezavisnost ili nepristrasnost.

Postupak izuzeća stranke mogu dogovoriti. U suprotnom, primjenjuju se zakonska pravila. Zakon predviđa da stranka može podnijeti pisani zahtjev za izuzeće arbitra u roku od 15 dana od dana kada je saznala za imenovanje arbitra ili za razloge za izuzeće. Zahtjev se podnosi arbitražnom tribunalu. Ako se arbitar čije se izuzeće traži ne povuče ili se druga stranka ne složi sa zahtjevom za njegovo izuzeće, odluku o izuzeću donijet će bez odlaganja arbitražni tribunal u sastavu u kome učestvuje i arbitar čije se izuzeće traži. Ako izuzeće na

osnovu postupka koji su stranke dogovorile ili na osnovu postupka koji zakon predviđa - ne uspije, stranka koja je podnijela zahtjev za izuzeće može zahtijevati od nadležnog suda da donese odluku. Arbitražnom tribunalu je ostavljena mogućnost da nastavi arbitražni postupak i donese arbitražnu odluku iako je postupak izuzeća u toku, što ima za cilj očuvanje kontinuiteta i efikasnosti postupka, posebno ukoliko se radi o očigledno neosnovanim zahtjevima za izuzeće.

Zakon sadrži i pravila kojima se reguliše prestanak mandata arbitra. Tako, arbitru može prestati mandat ukoliko iz pravnih ili stvarnih razloga ne može da obavlja svoju dužnost – njegovim povlačenjem ili sporazumom stranaka. Takođe, stranke se mogu sporazumjeti o prestanku dužnosti arbitra koji propušta ili odugovlači ispunjavanje svojih obaveza. Ako se stranke ne sporazumiju o prestanku dužnosti arbitra, stranka koja smatra da arbitar nije više u stanju da obavlja svoju dužnost ili da ne izvršava dužnost u primjerenom roku, može da zatraži od arbitražne institucije, organa imenovanja ili nadležnog suda da donese odluku o prestanku dužnosti arbitra. Ako mandat arbitra prestane, imenuje se zamjenik arbitra, u skladu sa odredbama zakona kojima je propisano imenovanje arbitra.

Nadležnost arbitražnog tribunala

Nadležnost arbitražnog tribunala je jedno od najznačajnijih pitanja arbitražnog postupka. Zakonom je predviđeno da se nadležnost arbitražnog tribunala određuje sporazumom stranaka, a da sam arbitražni tribunal vodi računa o svojoj nadležnosti, uključujući i odlučivanje o svakom prigovoru o postojanju ili valjanosti sporazuma o arbitraži. Ovo rješenje je u skladu sa principom »Kompetenz-Kompetenz«, koje podrazumijeva da je arbitražni tribunal ovlašćen da nezavisno odluči o tome da li je nadležan da riješi spor koji je iznjet pred njega i da, ukoliko ocijeni da jeste - donese odluku u tom sporu. Drugi modaliteti kojima se rješava pitanje nadležnosti u uporednim sistemima, podrazumijevaju mogućnost da sud riješi ovo pitanje. U Predlogu zakona o arbitraži predviđeno je savremenije rješenje koje je u skladu sa Model zakonom, ali stranke nisu ostavljene bez zaštite suda. Tako, stranka ima pravo da podnese prigovor o nenadležnosti o kojem arbitražni tribunal može odlučiti kao o prethodnom pitanju ili u odluci o predmetu spora. U slučaju da arbitražni tribunal o prigovoru odluči kao o prethodnom pitanju, stranke mogu da zahtijevaju od suda da odluči o ovom pitanju. Kako bi se izbjegla zloupotreba ovog prava, čime se postupak odugovlači, predviđeni su kratki rokovi u kojima se može podnijeti prigovor, protiv odluke suda nije dozvoljena žalba, a arbitražni tribunal može nastaviti postupak i donijeti arbitražnu odluku za vrijeme dok je u toku postupak pred sudom po prigovoru. Ukoliko arbitražni tribunal o ovom pitanju odluči u okviru odluke o predmetu spora, intervencija suda je moguća u skladu sa odredbama zakona o poništaju, odnosno priznanju i izvršenju odluke. Osim prigovora o nenadležnosti, stranke mogu na isti način podnijeti i prigovor o prekoračenju ovlašćenja arbitražnog tribunala.

Privremene mjere

Savremene tendencije u regulisanju arbitražnog postupka idu za tim da arbitražni tribunal raspolaže ovlašćenjem za određivanje privremene mjere. Predlog prati ove

tendencije, te propisuje da, ukoliko se stranke nisu drugačije sporazumjele, arbitražni tribunal može, na zahtjev stranke, odrediti privremene mjere. U uporednim zakonodavstvima, različito se pristupa ovom pitanju. Određeni broj zemalja predviđa da samo sud može odrediti privremene mjere. Ovakav pristup se argumentuje činjenicom da arbitražni tribunal može ugroziti svoju nezavisnost jer će u toku postupka za određivanje privremene mjere morati da cijeni da li stranka koja zahtijeva privremenu mjeru ima razumnu mogućnost uspije u meritumu, kao i činjenicom da će nekada biti potrebna intervencija suda u izvršenju privremene mjere, te da obraćanje sudu u tom slučaju štedi vrijeme. Međutim, ukoliko je samo sud nadležan za određivanje privremene mjere, to može ugroziti jedno od najznačajnijih načela arbitražnog postupka – načelo povjerljivosti postupka. Predlog zakona o arbitraži je predvidio da arbitražni tribunal može odrediti privremene mjere, ali da stranke, u skladu sa sporazumom o arbitraži, mogu podnijeti sudu zahtjev za donošenje privremene mjere, kako prije pokretanja arbitražnog postupka, tako i u toku samog postupka. Da bi arbitražni tribunal odredio privremene mjere, stranka koja ih zahtijeva, mora tribunalu dokazati da će u suprotnom nastati šteta koja ne može biti adekvatno nadoknađena, a koja je veća od štete koju trpi stranka protiv koje se mjera određuje i da postoji razumna mogućnost da stranka koja je zahtijevala privremenu mjeru uspije u meritumu. Da bi se otklonio rizik da arbitražni tribunal ovim ugrozi svoju neutralnost, propisano je da utvrđivanje ove mogućnosti neće uticati na slobodu odlučivanja arbitražnog tribunala u donošenju kasnijih odluka.

Zakonom je predviđena mogućnost izmjene, obustave ili prekida privremene mjere i to na zahtjev bilo koje stranke, a u izuzetnim okolnostima arbitražni tribunal može to učiniti i na sopstvenu inicijativu, ali nakon prethodnog obavještenja stranaka. Stranka koja zahtijeva privremene mjere odgovorna je za sve troškove ili štetu uzrokovanu tom mjerom drugoj stranci, ukoliko arbitražni tribunal kasnije utvrdi da u tom slučaju određivanje privremene mjere nije bilo potrebno.

Privremena mjera koja je određena od strane arbitražnog tribunala, priznaje se i izvršava na osnovu zahtjeva nadležnom sudu, osim ukoliko arbitražni tribunal ne odluči drugačije. Predlog je propisao i razloge za priznanje i izvršenje privremene mjere. Odluka koju donosi sud ima važenje samo u pogledu zahtjeva za priznanje i izvršenje privremene mjere i sud neće, u donošenju te odluke, razmatrati suštinu privremene mjere.

Sprovođenje arbitražnog postupka

Ravnopravnost stranaka garantovana je u postupku pred arbitražnim tribunalom, a propisana je i dužnost arbitražnog tribunala da svakoj stranci omogući da iznese svoje stavove i dokaze, kao i da se izjasni o radnjama i predlozima protivne stranke. Pravila postupka stranke mogu sporazumno odrediti. Na ovaj način daje se sloboda strankama da pravila prilagode potrebama i zahtjevima konkretnog spora. Ukoliko stranke to ne učine, arbitražni tribunal može voditi postupak na način koji smatra cjelishodnim, u skladu sa

Zakonom. U slučaju da je spor sa elementom inostranosti, stranke se mogu sporazumjeti da se na postupak primijeni strano pravo.

Mjesto arbitraže je jedno od najznačajnijih pitanja u arbitražnom postupku, od koga zavisi i primjena prava koje uređuje arbitražni postupak, nadležnost suda, kao i pravila o poništaju i izvršenju arbitražne odluke. Zakon je predvidio da same stranke sporazumno mogu odrediti mjesto arbitraže. U suprotnom, mjesto arbitraže određuje arbitražni tribunal, vodeći računa o okolnostima spora, uključujući i pogodnost određenog mjesta za stranke. U slučaju da mjesto arbitraže nije određeno na ovaj način, kao mjesto arbitraže uzima se mjesto koje je u odluci označeno kao mjesto njenog donošenja. Mjesto arbitraže se razlikuje od mjesta u kome se arbitražni tribunal može sastajati, što ima za cilj da olakša postupak i da ga prilagodi potrebama eventualnog saslušanja svjedoka, vještaka ili stranaka, pregleda robe, predmeta ili isprava.

Stranke se mogu sporazumjeti i o momentu početka arbitraže. Ukoliko takav sporazum izostane, zakon propisuje početak postupka praveći razliku između ad hoc i institucionalne arbitraže. Tako, ukoliko se arbitraža sprovodi pred arbitražnim tribunalom čije djelovanje organizuje i obezbjeđuje arbitražna institucija, postupak počinje onog dana kada ta institucija primi obavještenje o arbitraži. Ako se sprovodi ad hoc arbitraža – postupak počinje onog dana kada tuženi primi obavještenje o tome da je protivna stranka imenovala arbitra ili predložila arbitra pojedinca i uz obavještenje poziv da imenuje drugog arbitra ili da se izjasni o predloženom arbitru pojedincu. I u određivanju jezika na kome će se postupak voditi, primjenjuje se načelo autonomije volje stranaka. Ako nema sporazuma o jeziku postupka, arbitražni tribunal će odlučiti na kojem jeziku ili jezicima će se voditi postupak. U cilju procesne ekonomije, do doređivanja jezika postupka, tužba, odgovor na tužbu i drugi podnesci, mogu se podnijeti na jeziku ugovora ili na jeziku sporazuma o arbitraži ili na crnogorskom jeziku. U međunarodnoj arbitraži, ako izostane sporazum stranaka, odnosno arbitara kojim se određuje jezik arbitraže, jezik arbitraže biće engleski.

Stranke sporazumno određuju i da li će arbitražni tribunal odlučivati na osnovu isprava i drugih pisanih dokumenata ili će održati usmenu raspravu. U slučaju da samo jedna od stranaka zatraži održavanje usmene rasprave, arbitražni tribunal će je održati, osim ako stranke sporazumno nijesu isključile usmenu raspravu. Da bi se poštovalo načelo jednakosti stranaka u postupku, svaka stranka mora biti blagovremeno obaviještena o svakoj usmenoj raspravi, kao i o svakom sastanku arbitražnog tribunala. Takođe, svi podnesci, isprave i informacije koje jedna stranka podnese arbitražnom tribunalu, dostavljaju se drugoj stranci, kao i skvaki izvještaj vještaka ili isprava koja predstavlja dokaz na kojem bi arbitražni tribunal mogao da zasniva svoju odluku.

Propuštanje stranaka, ukoliko drugačije nije dogovoreno, ima određene posledice na postupak i na njihova prava. Tako, ukoliko tužilac ne podnese tužbu u skladu sa odredbama zakona, postupak će se obustaviti. Propuštanje tuženog da podnese odgovor na tužbu u skladu sa odredbama zakona, neće imati za posledicu da arbitražni tribunal obustavi postupak, ali se ne smatra da samo propuštanje znači i priznanje tužbenog zahtjeva. Arbitražni tribunal može nastaviti postupak i donijeti odluku na osnovu rezultata postupka i dokaza koji su podnijeti iako jedna od stranaka ne dođe na usmenu raspravu ili ne podnese pisane dokaze u određenom roku.

Kao i u redovnom sudskom postupku i u postupku pred arbitražom, arbitražni tribunal može imenovati jednog ili više vještaka od kojih će zatražiti nalaz i mišljenje o

pitanjima koja je odredio. Zakon propisuje dužnost vještaka da učestvuje na usmenoj raspravi na kojoj će stranke imati mogućnost da mu postavljaju pitanja ili na koju mogu biti pozvani i drugi vještaci, te će se na taj način najbolje raspraviti sporno pitanje. Kako bi se obezbijedilo da se u postupku izvedu svi raspoloživi dokazi i potpuno i istinito utvrde sporne činjenice, Zakon je propisao da arbitražni tribunal ili stranka, uz odobrenje arbitražnog tribunala, može od nadležnog suda da zatraži pravnu pomoć radi izvođenja dokaza koje tribunal ne može izvesti. Zamoljeni sud u tom slučaju izvodi dokaze u okviru svoje nadležnosti i prema odredbama zakona kojim je propisano izvođenje dokaza, a arbitri mogu učestvovati u postupku izvođenja dokaza.

Donošenje arbitražne odluke i okončanje arbitražnog postupka

Mjerodavno pravo je pravo po kojem će arbitražni tribunal riješiti spor i donijeti odluku o meritumu. Stranke mogu same izabrati koja će pravna pravila primijeniti arbitražni tribunal. Prateći Model zakon, Predlog je omogućio strankama široku autonomiju u pogledu određivanja mjerodavnog prava. Koristeći termin »pravna pravila«, zakon omogućava da se stranke pozovu ne samo na materijalno pravo sadržano u zakonu određene zemlje, već i na pravna pravila koja su priznata u međunarodnoj zajednici, a koja nijesu inkorporirana u konkretno zakonodavstvo. Zakon je, u skladu sa Modelom, propisao i mogućnost da arbitražni tribunal odluči o sporu na osnovu pravde i pravičnosti, ali samo ukoliko su stranke o tome izričito postigle sporazum.

Stranke mogu ugovoriti i način odlučivanja arbitražnog vijeća. Ukoliko to ne učine, arbitražno vijeće odlučuje većinom glasova. Zakon sadrži i pravila kojima se reguliše situacija u kojoj nije postignuta većina, pa će se u tom slučaju ponovo raspravljati o razlozima za svako mišljenje, a ako se ni nakon toga ne postigne većina, odluku će donijeti predsjednik vijeća.

U arbitražnom postupku je moguće zaključiti poravnanje. U tom slučaju, arbitražni tribunal će okončati postupak. Rješenje spora na osnovu poravnania može se zabilježiti u obliku arbitražne odluke, na zahtjev stranaka i uz saglasnost arbitražnog tribunala. U tom slučaju, odluka će imati status i dejstvo kao i svaka druga meritorna arbitražna odluka.

O predmetu spora arbitražni tribunal odlučuje arbitražnom odlukom, koja mora biti u pisanom obliku, potpisana od strane arbitra pojedinca, odnosno arbitražnog vijeća, sa navođenjem datuma i mjesta donošenja. Arbitražna odluka sadrži obrazloženje u kojem se navode razlozi na kojima je zasnovana, ali stranke mogu sporazumom isključiti ovu mogućnost. Zakon je predvidio i mogućnost donošenja djelimične odluke ili međuo odluke, u zavisnosti od konkretnih zahtjeva i okolnosti spora.

Arbitražni postupak se, po pravilu, okončava donošenjem arbitražne odluke. Postupak se može okončati i zaključkom u sljedećim slučajevima: kada tužilac povuče tužbu, osim ako se tuženi tome usprotivi, a arbitražni tribunal smatra da tuženi ima pravni interes da se donese konačna arbitražna odluka o sporu; kada stranke sporazumno odluče o okončanju postupka; kada arbitražni tribunal ocijeni da je nastavak arbitražnog postupka postao nepotreban ili nemoguć i kada je arbitražni postupak obustavljen u skladu sa zakonom.

Domaća arbitražna odluka, tj. odluka koju je donio arbitražni tribunal na teritoriji Crne Gore ima snagu izvršne isprave i izvršava se u skladu sa Zakonom o izvršenju i obezbjeđenju.

Poništaj arbitražne odluke

Tužba za poništaj arbitražne odluke je jedino pravno sredstvo koje stranka može podnijeti protiv odluke arbitražnog tribunala. Tužba se podnosi sudu, u roku od tri mjeseca od dana kada je stranici koja je podnijela, dostavljena odluka. Razlozi za poništaj se mogu podijeliti u dvije grupe. Prvu grupu čine oni na koje stranka ukazuje i koje ona mora dokazati, a koji se uglavnom odnose na određene procesne nedostatke: nesposobnost stranke za zaključivanje sporazuma, punovažnost sporazuma, nemogućnost stranke da raspravlja pred tribunalom, prekoračenje granica sporazuma o arbitraži, sastav arbitražnog tribunala ili arbitražni postupak koji nijesu u skladu sa sporazumom stanaka, odnosno zakonom, nedostaci odluke u obrazloženju ili potpisu. Drugu grupu razloga, sam sud, po sopstvenoj inicijativi može razmatrati. Tako će arbitražni sud poništiti arbitražnu odluku ako utvrdi da se predmet spora ne može rješavati arbitražom prema propisima Crne Gore ili ukoliko utvrdi da je odluka u suprotnosti sa javnim poretком Crne Gore.

Sporazum o arbitraži može ostati na snazi i poslije poništaja, pod uslovom da je presuda poništena iz razloga koji se ne odnose na punovažnost arbitražnog sporazuma. Na zahtjev jedne stranke, sud može predmet vratiti na ponovno odlučivanje arbitražnom tribunalu.

Priznanje i izvršenje strane arbitražne odluke

Predlog zakona sadrži pravila o izvršenju strane arbitražne odluke pod kojom se podrazumijeva odluka koja je donijeta od strane arbitražnog tribunala čije je mjesto van Crne Gore. Zakon i u ovom dijelu prati Model zakona, koji je usklađen sa izuzetno uspješnom Konvencijom o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka (Njujorška konvencija) koja se primjenjuje u više od 140 zemalja svijeta.

Postupak priznanja i izvršenja pokreće se zahtjevom, pred nadležnim sudom. Priznanje i izvršenje arbitražne odluke može se odbiti samo u slučajevima koji su predviđeni Zakonom i ukoliko stranka dokaže da: sporazum o arbitraži nije punovažan po pravu koje su stranke sporazumom odredile ili po pravu države u kojoj je ta odluka donijeta; stranka protiv koje je arbitražna odluka donijeta nije bila uredno obaviještena o imenovanju arbitra ili o arbitražnom postupku ili iz drugog razloga nije mogla da iznese svoja sredstva; se odluka odnosi na spor koji nije bio obuhvaćen sporazumom o arbitraži ili su odlukom prekoračene granice tog sporazuma. Takođe, presuda se neće priznati i izvršiti ako se utvrdi da se dio odluke kojim su prekoračene granice sporazuma o arbitraži može odvojiti od ostalog dijela odluke, kada je moguće djelimično odbijanje priznanja i izvršenja te odluke; arbitražni tribunal ili arbitražni postupak nijesu bili u skladu sa sporazumom o arbitraži ili ako takvog sporazuma nema, u skladu sa pravom države u kojoj je mjesto arbitraže; odluka još nije postala obavezujuća za stranke ili je tu odluku poništio ili obustavio od izvršenja sud države u kojoj ili na osnovu čijeg prava je odluka donijeta. Zakonom se propisuju još dva razloga za odbijanje priznanja i izvršenja na koja sud pazi po službenoj dužnosti: ukoliko po pravu Crne Gore predmet ne može rješavati arbitražom ili

su dejstva arbitražne odluke u suprotnosti sa javnim poretком Crne Gore. Sud o priznanju i izvršenju odlučuje rješenjem koje mora biti obrazloženo, a protiv kojeg se može izjaviti žalba Apelacionom sudu Crne Gore u roku od 15 dana od dana dostave rješenja o priznanju.

Prelazna i završna odredba

Kako trenutno postupak pred arbitražama reguliše Zakon o parničnom postupku, u prelaznoj i završnoj odredbi, propisano je da će danom stupanja na snagu Zakona o arbitraži prestati da važe relevantne odredbe Zakona o parničnom postupku. Odredbe Zakona o parničnom postupku koje se odnose na arbitražni postupak ne obuhvataju pravila o priznanju i izvršenju strane arbitražne odluke, već to pitanje trenutno reguliše Zakon o međunarodnom privatnom pravu, čije će odredbe stupanjem na snagu ovog Zakona, prestati da važe.

Za stupanje na snagu Zakona o arbitraži, predviđen je vacatio legis od 8 dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore«. Standardni vacatio legis predviđen je kako bi se u što kraćem roku počela primjena zakona koji je značajan i sa pravnog i ekonomskog aspekta, a koji, generalno, ne sadrži novine koje bi sistem prihvatio sa teškoćom, posebno imajući u vidu da i trenutno važeće odredbe Zakona o parničnom postupku i Zakona o međunarodnom privatnom pravu, u značajnoj mjeri prate Model zakon i Njujoršku konvenciju.

V PROCJENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Rješenja predviđena Predlogom zakona o arbitraži ne zahtijevaju obezbjeđenje dodatnih finansijskih sredstava za sprovođenje zakona.

Izvještaj sa javne rasprave

Predlog zakona o arbitraži

Ministarstvo pravde je, u skladu sa Uredbom o postupku i načinu sprovođenja javne rasprave u pripremi zakona, dalo Predlog zakona o arbitraži na raspravu 15. avgusta 2014. godine. Javna rasprava je trajala 40 dana. U ovom periodu, Ministarstvu pravde nijesu dostavljeni komentari, predlozi i sugestije na Predlog zakona o arbitraži.

U okviru javne rasprave, Ministarstvo pravde je u saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore, organizovalo Okrugli sto 7. oktobra 2014. godine. Na okruglom stolu je predstavljen Predlog zakona o arbitraži, a učesnici su mogli da iznesu svoje sugestije za unapređenje teksta.

Predstavnik Fudbalskog saveza Crne Gore Mladen Ivanović kazao je da predloženi nacrt ne uvažava specifičnosti sporta, te da je potrebno da se u tom smjeru doradi. On je objasnio da je u FSCG arbitraža zaživjela, da godišnje rješava oko 50 sporova, te da nije sporazumna već institucionalna i uređena je Pravilnikom. S tim u vezi, Radna grupa smatra da Predlog zakona o arbitraži sadrži pravilo kojom je ova situacija riješena, propisujući da se arbitraža sprovodi u skladu sa ovim zakonom, ako posebnim zakonom nije drugačije propisano. Ova odredba daje mogućnost da se arbitraža u sportu riješi po posebnim pravilima.

Profesorica Pravnog fakulteta Maja Kostić Mandić predložila je da nadležni sud za donošenje određenih odluka koje se po Predlogu zakona mogu donijeti od strane sudske vlasti, ne bude samo Privredni sud. Radna grupa smatra da je dobro rješenje specijalizacija Privrednog suda za ova pitanja, posebno imajući u vidu da se pretežno za rješavanje privrednih sporova ugovara arbitraža.

Prihvaćena je sugestija profesorice Mandić da strana arbitražna odluka ne bude arbitražna odluka koja je donijeta u Crnoj Gori po procesnom pravu druge države, pa je mogućnost ugovaranja procesnog prava u sporovima sa međunarodnim elementom isključena. Prihvaćen je i komentar da se u prelaznim i završnim odredbama Predloga stave van snage i odredbe glave XIV Zakona o međunarodnom privatnom pravu, u dijelu koji reguliše priznanje i izvršenje stranih arbitražnih odluka.

Takođe, prihvaćene su i sugestije o određenim tehničkim nedostacima teksta.